

Pražák, Richard

Ke studiu česko-maďarských kulturních vztahů za národního obrození

In: *Středoevropský areál ve vnitřních souvislostech : (česko-slovensko-maďarské reflexe)*. Pospíšil, Ivo (editor); Šaur, Josef (editor). 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010, pp. [29]-37

ISBN 978-80-210-5300-7

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/133513>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Richard PRAŽÁK

Ke studiu česko-maďarských kulturních vztahů za národního obrození

**Forschungsbericht über den tschechisch-ungarischen kulturellen
Beziehungen in der Zeit der nationalen Wiedergeburt**

Tschechisch-ungarische kulturelle Beziehungen seit der Aufklärung bis zum Jahre 1848 schließen eine lange zeitliche Etappe seit der Hälfte des 18. Jahrhunderts bis zum Ausbruch mitteleuropäischer Revolutionen Ende der 40er Jahre des 19. Jahrhundert ein. Der Autor schrieb auf diesem Thema die Monographien Josef Dobrovský als Hungarist und Finno-Ugrist, Prag 1967, Česko-maďarské kulturní vztahy od osvícenství do roku 1848 (Tschechisch-ungarische kulturelle Beziehungen seit der Aufklärung bis zum Jahre 1848), Brno 1994, die Editionen Ferenc Kazinczy a Brno (F. K. und Brünn), Brno 2000, und mit anderen Mitarbeiter die Herausgabe Széchényi Ferenc és Csehország (F. Sz. und Böhmen), Budapest 2003, und viele thematische Sammelbänden und Studien.

Die tschechisch-ungarischen kulturellen Beziehungen seit der Aufklärung bis zum Jahre 1848 schließen eine der bedeutendsten Epochen der tschechisch-ungarischen Beziehungen ein, in der sich die neuzeitliche tschechische und ungarische nationale Bewegung zu entfalten begann, und in der wichtige geistige Voraussetzungen für die weitere Entwicklung der tschechischen und ungarischen Kultur im mitteleuropäischen und auch gesamteuropäischen Rahmen geschaffen wurden.

Studium česko-maďarských kulturních vztahů se v různých časových i obsahových souvislostech zabývám již více než padesát let. V tomto krátkém příspěvku

nelze zevrubně rozebrat tuto látku, přesto bych se pokusil alespoň o určité zobecnění a vyjádření svých představ o tomto studiu. Ačkoli jsem vyšel z hungaristického a bohemistického základu, za své první učitele mohu pokládat Karla Krejčího a Franka Wollmana; již u těchto vědců jsem se setkal s obecnějším chápáním literárních vztahů, které vždy pojímali v širším komparativním rámci s důrazem na světovou literaturu v kontextu s bohemistikou či slavistikou jako základními obory. Mým učitelem se dále stal Josef Macůrek, komparatista prostoru dějin střední a východní Evropy, v němž dával důležité místo i maďarským dějinám.

Od počátku mě přitahovalo osvícenství a národní obrození. Tuto látku studoval ve 30. letech 20. století již první badatel o česko-maďarských kulturních vztazích za obrození Oszkár Sárkány, jehož studie na toto téma jsem si vážil, ale zároveň se kriticky stavěl k jeho hungarostřednému pojetí.¹ Díky mým učitelům i celkové badatelské orientaci jsem pojímal česko-maďarské kulturní vztahy za národního obrození velice široce, již má první monografie z této problematiky *Maďarská reformovaná inteligence v českém obrození* (Brno 1962) se zabývala tématem kulturním, ale také obecněji společenským. Misie maďarských reformovaných pastorů do českých zemí po vydání tolerančního patentu v roce 1781 zkoumala vliv maďarského kalvinismu v českém lidovém prostředí a vzájemný vztah etnický i sociálně rozdílných uskupení českého lidu a maďarské inteligence v rámci kulturních vztahů česko-maďarských.²

Další okruh mého badatelského zájmu vymezil můj desetiměsíční pobyt ve Finsku v letech 1963–1964. Finští jazykovědci Erkki Itonen a Valentin Kiparsky probudili můj zájem o hungaristická a ugrofinistická studia Josefa Dobrovského, který jsem završil monografií *Josef Dobrovský als Hungarist und Finno-Ugrist* (Praha 1967). S Dobrovským a jeho okruhem souvisely i další česko-maďarské vědecké vztahy v oblasti jazykovědy, historie atd. Dobrovský a jeho vědecký okruh (Cerroni, Durych, Ungar, Dlabač aj.) měl také nejužší styky s Uhrami. Jeho vědecká spolupráce s uherskými učiteli se týkala kromě Jankoviche, Engla, Széchényiho většinou starší skupiny badatelů, proniknutých ještě národnostně indiferentním uherským patriotismem, např. Schwandtnera, Kovachiche, Cornidese, Katony aj.³

¹ O. Sárkány: *Magyar kulturális hatások Csehországban* (Maďarské kulturní vlivy v českých zemích) 1790–1848. Különnyomat (Zvláštní otisk). Budapest 1938.

² Viz též R. Pražák: *A református magyar értelmiség Cseh- és Morvaországban a cseh nemzet megújulás kezdetén* (Reformovaná maďarská inteligence v Čechách a na Moravě na počátku českého národního obrození), *Cseh-magyar történelmi kapcsolatok* (Česko-maďarské historické styky, Budapest 2001, s. 74–113.

³ Srov. R. Pražák: *Ke stykům Josefa Dobrovského s Maďary*, *Slavia* 37, Praha 1968, č. 1, s. 91–100; též: *Dobrovský, Durych und die Universitätsdruckerei in Ofen*, *Typographia Universitatis Hungaricae Budae 1777–1848*, Budapest 1983, s. 97–103; *Zur Problematik*

Ke studiu česko-maďarských kulturních vztahů

K plnému rozvinutí česko-maďarské vědecké spolupráce došlo již v sedmdesátých až devadesátých letech 18. století. Idea střeoevropské humanistické spolupráce, jež se objevila u podunajské literární společnosti na sklonku 15. století, byla shledána v roce 1784 Františkem Faustinem Procházkou nosným modelem spolupráce i pro střeoevropské osvícence. Důraz na klasické vzdělání u českých osvícenců (Procházka, Voigt aj.) třeba chápat jako součást jejich boje proti germanizačním snahám i jako úsilí učinit neutrální latinu jazykem střeoevropské vědecké spolupráce. Tyto názory byly v souladu s rozvojem českého stavovského zemského patriotismu, který se dostával do obdobného rozporu s vídeňskou vládou jako stavovské hnutí uherské šlechty. Kromě jiného je tu vysoce oceňováno zavedení výuky maďarštiny na pešťské univerzitě v roce 1791, které bylo také jedním z podnětů ke zřízení stolice českého jazyka a literatury na pražské univerzitě v roce 1792.⁴

Teprve po tomto širokém úvodním intermezzu se má práce zaměřila na vlastní kulturní vztahy a zde jsem dospěl k důležitému obecnějšímu poznatku: tyto vztahy nelze studovat pouze ze specifického hlediska literárněvědného, kunsthistorického či hudebně vědného, ale je třeba je pojímat komplexně, stejně jako vnímáme literaturu, hudbu i výtvarné umění. Sem náleží např. mé studie *Vývojové souvislosti hudby a literatury z hlediska vzniku romantismu*⁵ anebo *Žánrová geneze romantismu v literárně hudebním kontextu*.⁶ Zde převládalo hledisko genologické, ačkoli pro celou mou předchozí tvorbu je příznačné hledisko typologické. Řadu studií jsem věnoval typologii národního obrození ve střední a jihovýchodní Evropě.⁷ Z pohledu česko-maďarských kulturních vztahů je důležité, že „Kazinczyho jazyková obnova maďarštiny z první třetiny 19. století představuje stejný typ neologického hnutí jako úsilí našich jungmannovců. Kulturně jazykové hnutí tvoří po úvodní osvětské etapě další období národního obrození, završené ve třetí etapě národně politickým vyústěním obrozenských snah, přičemž tu jde stále více o prosazování dezintegračních snah (češství, slovenství, maďarství atd.) oproti snahám integračním jako byla myšlenka slovanské vzájemnosti, která je tu ovšem spíše

der Aufklärung und der Anfänge der sogenannten nationalen Wiedergeburt in Mitteleuropa, Sprache und Volk im 18. Jh., Frankfurt am Main – Bern 1983, s. 125–138, aj.

⁴ Viz R. Pražák: *Působení Bohuslava Hasištejnského v Uhrách a jeho odraz v době obrozenské, Humanismus a renezancia na Slovensku*, Bratislava 1967, s. 356–373; týž: *Osvícenská fáze českého národního obrození a Uhry*, Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity (dále SPFFBU), řada historická, C 33, Brno 1987, s. 95–107, aj.

⁵ SPFFBU, řada literárněvědná, D 31, Brno 1984, s. 73–81.

⁶ *Genologické studie*. Litteraria humanitas II, Brno 1993, s. 105–112.

⁷ Srov. R. Pražák: *Národní obrození ve střední a jihovýchodní Evropě, Úkoly historiografie střední, východní a jihovýchodní Evropy*, Brno 1973, s. 94–105; týž: *Zur Typologie der tschechischen und slowakischen neologischen Bewegung im Vergleich zu der Entwicklung bei den Magyaren und Rumänen, Aufklärung und Nationen im Osten Europas*, Budapest 1983, s. 373–395, aj.

iniciátorem než rozbíječem emancipačních snah jednotlivých slovanských národů. Tímto se dostáváme k dalšímu důležitému sdělení, a sice, že česko-maďarské kulturní vztahy byly nepochybně ovlivněny obecnějšími rysy národního obrození, měla na ně rozporuplný vliv slovanská myšlenka i snahy národně emancipační.

Zvláštní pozornost třeba věnovat při studiu česko-maďarských kulturních vztahů i vztahům česko-slovenským. Ústřední pozice Josefa Dobrovského v česko-maďarských vztazích by nebyla možná bez slovenského osvícence Juraje Ribaye, který jej ve své korespondenci pravidelně informoval o dění v Uhrách. V době předbřeznové Slováci obstarávali většinu zpravodajství o Uhrách v českém tisku, např. o díle klasiků maďarské poezie doby reformní Mihálye Vörösmartyho a Sándora Petőfiho jsme se dozvěděli až ze zpráv Bohuslava Nosáka v České včele z 9. července 1844 a naopak první česká monografie o Istvánu Széchenyim od Františka Škorpíka vyšla v roce 1837 v Kuzmányho Hronce.⁸ Z hlediska česko-slovensko-maďarských vztahů za národního obrození má velký význam pobyt Františka Palackého v Bratislavě v letech 1812–1823, kdy studoval na místním evangelickém lyceu a působil jako vychovatel v rodinách uherských šlechticů. Palacký se tu seznámil s maďarskou literaturou i dějinami a v prostředí uherské střední šlechty a středostavovské inteligence se seznámil s jejím liberálním programem boje za společenské reformy a demokratizaci uherské společnosti. Položil tu i základy svého vzdělání v estetice a filozofii v širokém rámci německé, anglické i francouzské vědy a literatury.⁹

Srovnávací bádání česko-maďarských kulturních vztahů za národního obrození tu nachází mnohé další podněty. Příznačným rysem literárního vývoje v Uhrách je zrod romantismu z klasicismu, jejichž symbióza je typická nejen pro kollárovský romantismus jako nejvýraznější jev české i slovenské literatury 20. a 30. let 19. století, ale i pro eposy Jána Hollého a ranou tvorbu Mihálye Vörösmartyho. Romantické podněty v klasicistickém prostředí uherském jsou dokonce o něco silnější než v prostředí českém, ve svém průměru příliš krotkém svým biedermeierovským vlastenectvím, jak je známe u puchmajerovců. A proto se nelze dívat osamocenosti zjevu Máchova i pochopení, jehož se mu dostalo na Slovensku, kde se ve 30. letech 19. století již šířila revoluční křesťanská vize Lammenaisova; hegelianství neproniklo jen ducha jednotlivých myslitelů, jako byli třeba v Čechách a na Moravě Augustin Smetana či František Matouš Klácel, nýbrž se stalo přímou součástí

⁸ Viz R. Pražák: *Česko-maďarské kulturní vztahy od osvícenství do roku 1848*, Brno 1994, s. 91–92, 99–100, aj.

⁹ Srov. R. Pražák: *Bratislavské základy demokratického humanismu Františka Palackého*, *Česká slavistika 2003*, *České přednášky pro XIII. mezinárodní kongres slavistů, Ljubljana 15.–21.8. 2003*, Praha 2003, s. 369–375. Vyšlo též anglicky *The Bratislava Foundation of the Democratic Humanism of František Palacký, Intellectuals and the Politics of the Humanities*, Budapest 2002, s. 71–82, aj.

Ke studiu česko-maďarských kulturních vztahů

šťurovské národně buditecké ideje, umocněné romantickým humanismem kollárovským.¹⁰

Zárodky romantismu v hudbě, ještě předtím než romantismus plně ovládl maďarskou literaturu, spatřujeme i v hudebním vývoji v Uhrách. Hlavním přínosem českých hudebníků maďarské národní kultuře byl jejich podíl na vytváření novouherského hudebního slohu, zejména v jeho první etapě, pro niž je příznačný zvláště verbuňkový styl, k jehož předním pěstitelům náležel kromě rodáků ze stolice bratislavské Jánose Bihariho a Jánose Lavotty také Čech Antonín Čermák, který jako první využíval melodií verbuňků i v komorní hudbě. Na utváření verbuňkového stylu se podíleli i čeští skladatelé působící v Uhrách František Kramář-Krommer, Jan Křtitel Vaňhal a Jiří Družecký.

Čeští a slovenští hudebníci prosluli i hudebními úpravami písní soudobých maďarských básníků Sándora Kisfaludyho, Dániela Berzsenyiho i Mihálye Vitéze Csokonaiho v duchu raně romantického uherského písňového stylu. Možno tu jmenovat alespoň sbírku Moravana Jakuba Plachého *Dallok Kisfaludy és Berzsenyi urak munkáiból* (Písně z prací pánů Kisfaludyho a Berzsenyiho) z roku 1820. Právě podobnými romantizujícími hudebními úpravami svých písní působili zmínění maďarští básníci velmi výrazně na další literární vývoj ve smyslu posilování romantických prvků při nápodobě a objevování lidové tvorby a mentality. Jistý význam při vytváření předpokladů pro rozvoj romantické kultury třeba přisoudit i lidovému divadlu vídeňskému a pohádkovým i historicky motivovaným zpěvohrám s bájeslovnými náměty, jak se prosazovaly při německých a později i maďarských divadelních představeních v Uhrách. Na pešťském a budínském německém divadle vynikala v prvním dvacetiletí 19. století hudebně dramatická tvorba českého skladatele a kapelníka Františka Vincence Tučka. Lidový a pohádkový svět Tučkových oper a singšpílů tvoří nepřímou spojnicí od starší kultury barokní ke kultuře romantické a ještě v počátcích romantického dramatu v Čechách na ně navazují mnohé dramatické báchorky Klicperovy a Tylovy.¹¹

Německé divadlo v Budině a v Pešti bylo od 80. let 18. do 20. let 19. století za součinnosti českých umělců (Cibulka, Jiřík, Vavřík, Tuček aj.) hlavním nositelem Mozartova kultu v Uhrách. V letech 1788–1798 tu byly uvedeny Mozartovy opery *Únos ze Serailu*, *Kouzelná flétna*, *Figarova svatba*, *Don Juan*, *Così van tutte* a *Milost Titova*. *Don Juan* byl jenom v letech 1797–1812 uveden na scéně tohoto divadla osmaosmdesátkrát.¹²

¹⁰ Viz R. Pražák: *Ke vztahu druhé bernolákovské generace a české jungmannovské inteligence za národního obrození*, Biografické štúdie 1, Martin 1970, s. 29.

¹¹ Srov. R. Pražák: *Čeští umělci v Uhrách na přelomu 18. a 19. století*, Slovanský přehled 55, Praha 1969, č. 5, s. 344–351, aj.

¹² Viz almanachy a divadelní plakáty německého divadla v Budině a v Pešti z let 1788–1812, Divadelní oddělení Zemské Széchényiho knihovny v Budapešti. Viz dále Hedvig

Čeští umělci působili sice v Uhrách většinou v národnostně vlažném okolí vysoké aristokracie, u německých divadelních společností anebo v poněmčelých městských a církevních kruzích, avšak přesto nacházeli cestu k domácímu živlu maďarskému. V maďarských hrách vystupoval herec a zpěvák německého divadla v Budíně a v Pešti František Xaver Jiřík, autor německé hry o uherském králi svatém Štěpánovi z roku 1792, která byla předlohou maďarské vlastenecké hry maďarského národního dramatika Józsefa Katony o králi Štěpánovi z roku 1813. Jiřík svůj upřímný zájem o Maďary projevil i hostováním u maďarské Kelemenovy společnosti na počátku 90. let 18. století.¹³ Sympatie českých umělců získával zejména národně politický i kulturní rozmach maďarského národního hnutí po smrti Josefa II. Na návrat uherské koruny do Budína složil svou symfonii opus 2 Rádost maďarského národa (*A magyar nemzet öröme*) roku 1790 Pavel Vranický. Text kantáty Františka Tosta *Aufruf an Ungarn's edle Soehne* (1796) přeložil do maďarštiny sám největší básník maďarského osvícenství Mihály Vitéz Csokonai. Jiný maďarský osvícenec Ferenc Verseghy, vězněný pro svou účast na jakobínském spiknutí na brněnském Špilberku, překládal do maďarštiny písně Josefa Antonína Štěpána, českého dvorního skladatele ve Vídni, který vyučoval hru na klavír samotnou Marii Antoinettu.¹⁴

Problematika česko-maďarských kulturních vztahů za národního obrození je velmi rozsáhlá a vyžadovala by si delší referát než toto krátké sdělení. Chtěl jsem tu alespoň naznačit některé problémy, související s touto látkou. Můj přístup ke studiu česko-maďarských kulturních vztahů za národního obrození není zdaleka pouze kontaktologický, ale snaží se o široký komparativní přístup s ohledem na genologické, typologické i obecně srovnávací uchopení celé látky v širokém střeoevropském, ba i evropském rámci, v němž se česko-maďarské kulturní vztahy za národního obrození rozvíjely. Jenom v posledních dvaceti letech jsem jim věnoval dva soubory maďarských studií, jednu monografii a dvě edice. Publikace *Cseh-magyar párhuzamok* (Česko-maďarské paralely) vyšla v nakladatelství Gondolat v Budapešti roku 1991 a nese podtitul *Tanulmányok a 18–19. századi művelődéstörténeti kapcsolatokról* (Studie o česko-maďarských kulturních stycích v 18. a 19. století) a je zaměřena na období od osvícenství do roku 1867 a svým zpracováním tvoří ucelenou monografii k této otázce. Tato monografie je v českém znění *Česko-maďarské kulturní vztahy od osvícenství do roku 1848* (Masarykova univerzita, Brno 1994) časově zúžena, ale doplněna a rozšířena o nové poznatky, zejména v úvodní části o pramenech a literatuře ke vztahům české a maďarské

Belitska-Scholtz – Olga Somorjai: *Deutsche Theater in Pest und Ofen 1770–1850. Normativer Titelkatalog und Dokumentation*, Band 1–2, Budapest s. a. (1996).

¹³ Viz R. Pražák: *Das Wirken von František Xaver Jiřík am deutschen Theater in Ofen und Pest in den Jahren 1789–1823, Hin zu neuen Zielen, Begegnungen. Schriften des Europa Instituts in Budapest*, Band 11, Budapest 2001, S. 59–99.

¹⁴ Srov. R. Pražák: *l. c.* (pozn. 8), s. 52.

Ke studiu česko-maďarských kulturních vztahů

osvícenské vědy a kultury v období národního obrození. Týká se to zvláště materiálů z vídeňských archivů a také archivních fondů i literatury k působení českých umělců v Uhrách, zejména v oblasti divadla a hudby. Práce ukazuje nově i na propojení vídeňského lidového divadla s působením českých umělců na německém divadle v Budíně a v Pešti.

Soubor studií *Cseh-magyar történelmi kapcsolatok* (Česko-maďarské historické vztahy) s podtitulem *Történeti, irodalom- és művelődéstudományok* (Historické, literárněhistorické a kulturologické studie) vyšel v Budapešti roku 2001 v nakladatelství Korma a zahrnuje česko-maďarské vztahy od raného středověku až do roku 1871. K obrození se váží studie o maďarské reformované inteligenci v Čechách a na Moravě na počátku českého národního obrození, studie o maďarských stycích Josefa Dobrovského a Františka Palackého, o českých divadelních a hudebních umělcích v Pešti a Budíně na přelomu 18. a 19. století, o vztahu Istvána Széchenyiho k českým zemím a o ohlasu maďarské revoluce z let 1848–1849 v Čechách a na Moravě. Jde o nově pojaté a doplněné starší i novější studie, většinou z 90. let 20. století.

Publikace *Ferenc Kazinczy a Brno* (Masarykova univerzita, Brno 2000) je komentovaným vydáním vězeňského deníku Ference Kazinczyho *Fogságom naplója* v českém překladu Marcelly Husové a tato knížka se zabývá i pobytem uherských jakobínů ve vězení v Brně. Vyústění radikálních osvícenských myšlenek v revoluční program uherských jakobínů se setkala v českých zemích s pozitivním ohlase (Magnus Czeynard, Michal Blažek, Viktor Heinrich Riecke aj.). V brněnském vězení také vykrytalizovala představa maďarské jazykové obnovy Ference Kazinczyho svým významem adekvátní úsilí českých jungmannovců.

Pro studium osvícenských vztahů česko-maďarských má zvláštní význam edice *Széchenyi Ferenc és Csehország* (Ferenc Széchenyi a české země), zpracovaná Richardem Pražákem za spolupráce Eszter Deákové a Lujzi Erdélyiové, kterou vydalo nakladatelství Gondolat v Budapešti v roce 2003. Jde o korespondenci českých a německých osvícenců z českých zemí (Ignác Born, Josef Antonín Riegger, Antonín Strnad, Josef Mader, Josef Dobrovský, Jan Bohumír Dlačač, Karel Rafael Ungar, Johann Peter Cerroni aj.) a příslušníků české a moravské šlechty (František a Jáchym Šternberk, František Josef Mitrovský, František Valdštejn, Johann Rudolf Chotek, Hugo Franz Salm aj.) se zakladatelem Maďarského národního muzea a Zemské Széchenyiho knihovny Ferencem Széchenyim. Hrabě Ferenc Széchenyi je ústřední postavou osvícenského období v Uhrách; v letech 1794–1795 pobýval téměř jeden rok v českých zemích a měl ve své zemi nejrozsáhlejší styky s příslušníky české šlechty a české osvícenské vědy. Edice je opatřena rozsáhlou českou i maďarskou studií Richarda Pražáka o této závažné problematice.

Pro poznání problematiky česko-maďarských kulturních vztahů za národního obrození má význam i řada dílčích autorových studií, z nichž uvedme z novějších alespoň širě orientovanou stať o obrazu Uher v české společnosti a literatuře od

poloviny 18. století do roku 1848. České veřejné mínění i česká literatura oceňovali kladně lásku Maďarů ke svobodě, jejich obětavost i pohostinnost, s kritikou a odmítáním se setkávala maďarizace Slovanů v Uhrách.¹⁵

Česko-maďarské kulturní vztahy za národního obrození mají výrazné místo také v autorově přehledu *Česko-maďarské vztahy*, který je součástí *Dějin Maďarska* od László Kontlera (Lidové noviny, Praha 2001, 2. doplněné a rozšířené vydání Praha 2008) a kapitoly o česko-maďarských vztazích v jeho *Dějinách Maďarska v datech* (nakladatelství Libri, Praha 2010). V obou těchto studiích je řada nových poznatků oproti předchozím autorovým pracím. Do rámce obrozeneckých kulturních vztahů tu kromě literatury a hudby náleží i výtvarné umění. Češi a také Němci z českých zemí se na přelomu 18. a 19. století často objevovali i mezi výtvarnými umělci v Uhrách. Např. rodák z Kbel u Prahy Erasmus Schrött jako jeden z prvních programově uvedl do uherské grafiky pozornost ke kráse domácí krajiny a jako první objevil i výtvarné krásy tatranské přírody. České výtvarné umělce nacházíme zejména v prostředí vysoké aristokracie; zasloužili se o klasicistickou výstavbu a výzdobu řady uherských i sedmihradských zámků. Důležitým zde připomenutým prvkem je i původní a přeložená tvorba maďarských spisovatelů v českých zemích, např. vydání maďarských pohádek a pověstí v souboru Jánose Mailátha *Magyarische Sagen und Märchen* (Brünn 1825) či německý překlad historických dramát Károlye Kisfaludyho v knize *Theater der Magyaren*, vydaný rovněž v Brně roku 1820. Česko-maďarské kulturní vztahy se často rozvíjely i prostřednictvím německým, o českých dějinách se dozvídali Maďaři mnoho i z děl německých autorů, žijících v českých zemích, Clemense Brentana, Karla Egona Eberta aj.¹⁶

Rozdílnost vývoje českého a maďarského národního hnutí vedla i k odlišnému chápání vzájemných styků. Kdežto Češi hledali u Maďarů oporu při řešení závažnějších společenských otázek (srov. například ohlas reformních návrhů Istvána Széchenyiho v českém prostředí), Maďaři se teprve v době předbřeznové více seznamovali s českou obrozeneckou vědou a kulturou a dobře chápali její vůdčí postavení v českém národním hnutí této epochy. Naopak české snahy politické, soustředěné na podporu austroslavistických či slovanskovzájemnostních snah v Habsburské monarchii se setkali u Maďarů s kritikou a nepochopením. Pevným pojítkem česko-maďarských vztahů tohoto období se staly především vztahy kulturní a vědecké, ty byly určující pro celou epochu česko-maďarských vztahů od osvícenství do roku 1848 a měly pro oba národy stejný význam jako tradiční a dlouhodobé styky hospodářské. Sbližovaly jejich stanovisko a sloužily oběma národům k dosažení národně politické i společenské emancipace, nejen v měřítku středoevrop-

¹⁵ Viz R. Pražák: *Das Bild der Ungarn in der tschechischen Gesellschaft und Literatur von der Mitte des 18. Jahrhunderts bis zum Jahre 1848, Serta musarum. Essays in Honor of István Fried.* Edited by T. Brenner and K. Kürtösi. Szeged 2006, s. 75–84.

¹⁶ Srov. R. Pražák: *l. c.* (pozn. 8), s. 52, 96, 98, 107.

Ke studiu česko-maďarských kulturních vztahů

ském, ale i při začleňování do nové konfigurace Evropy v období vzniku a rozvoje novodobých národů.

